

СВАКОДНЕВНИ
ЖИВОТ У СРБИЈИ
ЗА ВРЕМЕ КРАЉА
СТЕФАНА
ДЕЧАНСКОГ

Сељаци ломе хлеб, Француска минијатура из XIV века

СТЕФАН ДЕЧАНСКИ И ЊЕГОВО ДОБА

Стефан Урош III Немањић,
познатији као Стефан Дечански,
био је краљ Србије из породице
Немањића, син краља Милутина и
отац Стефана Душана.
Владао је Србијом од 1322. до
1331. године.

МЛАДОСТ СТЕФАНА ДЕЧАНСКОГ

- Прво поуздано појављивање Стефана Уроша III у изворима везано је за вазални положај Србије према Татарима.
- Око 1292. године краљ Стефан Милутин је са братом Драгутином преотео од Бугара област Браничева, али је то довело до рата са бугарским владарем Видина, кнезом Шишманом.
- Када је Србија поразила и Шишмана и освојила Видин, запретила је опасност да буде нападнута од Шишмановог врховног господара татарског кана Ногаја. Да би избегао сукоб са њим Стефан Милутин је морао Татарима послати као таоце свог сина Стефана Уроша III и још неколико чланова из властеоских кућа.

Пораз Татара у првом нападу на Србију, литографија Анастаса Јовановића (1817—1899) из 1852. године

МЛАДИ КРАЉ

- У време сукоба Драгутина и Милутина, Стефан Урош III добио је на управу Зету око 1308. године, којом је управљао као очев намесник са звањем младог краља, али убрзо после измирења Драгутина и Милутина, крајем 1313. године, или почетком 1314. године Урош III се побунио против оца краља Милутина.

Србија краља Милутина

ПОБУНА И ИЗГНАНСТВО

- Управник у Зети Стефан Урош III се побунио против оца. Мало писаних података о тој буни имамо. Побуна Уроша III била је крајем 1313. године, или почетком 1314. године и можда је после помирења Драгутина и Милутина помислио да је угрожено његово право да наследи престо.
- Према Даниловом зборнику Стефана Уроша III је на побуну наговорила његова властела. Милутин је, скупивши војску кренуо на сина, који се пред очевом силом повукао преко реке Бојане. Архиепископ Данило II у свом делу „Житија српских краљева и архиепископа“ пише да је Милутин тада сину понудио преговоре и да је Стефан дирнут отишао оцу и молио за опроштење. Међутим, када се Милутин дочепао Стефана није имао милости. Стефан Урош III је био окован и послат у Скопље где је ослепљен и послат у Цариград.

Приказ ослепљеног Стефана Дечанског како му се у сан јавља Свети Никола

ДОЛАЗАК НА ВЛАСТ

- Када је чуо за очеву смрт Стефан Урош III обзнанио је да му је свети Никола вратио вид, скинуо завој са очију и око себе створио јаку подршку међу племством. На његову страну је стала и Црква. Урош III је предложио Константину и да поделе власт што је овај одбио. Тако је започела борба око Милутиновог наслеђа, у којој је Урош III победио.

Стефан Дечански добија поглед на крунисању, литографија Анастаса Јовановића(1817-1899). из 1852. године

ЗИДАЊЕ ЗАДУЖБИНЕ

- У оснивачкој повељи за цркву Христа Пантократора у Дечанима, коју је издао краљ Стефан Дечански, Свети Сава одабрао је и обележио је да подигне божји храм у месту „које се зове Дечани у жупи Затрнавској”, али није стигао да то уради.
- Сам Стефан Дечански је сазидао темељни камен на овој цркви, а још 1330. године издао је ктиторску повељу којом је богато обдарио своју задужбину. После смрти краља Стефана, његово дело наставио је његов син Стефан Душан и окончао градњу Дечана 1335. године.

БИТКА КОД ВЕЛБУЖДА

Битка код Велбужда, приказ у манастиру Високи Дечани

Повод за битку био је покушај краља Стефана да предупреди спајање бугарске војске са византијском и њихов заједнички напад на Србију, а окончала се погибијом цара Михајла Шишмана и потпуним поразом бугарских снага, у коме се посебно истакао млади краљ и престолонаследник Душан. Директне последица битке била су мања територијална проширења Србије.

ЖИВОТ НА ДВОРУ И ОКО ЊЕГА

Свадба у Кани, манастир Каленић, XV век

Двор у српским средњовековним земљама је означавао пребивалиште владара или другог достојанственика, али и место одакле је вршена власт. Речју „двор“ првобитно је означавана кућа уопште да би се тек касније његово значење ограничило на раскошна боравишта владара и властеле.

ИСХРАНА НА ДВОРУ СТЕФАНА ДЕЧАНСКОГ

- На двору се јело много меса – дивљач, риба, перната живина, суво месо. Нарочито је цењено било овнујско месо, а са приморја се на двор доносила и морска риба, хоботнице, као и усољена икра.

Парабола о богаташу и убогом Лазару, манастир Мансија, XV век

МЕСО

Месо:

- Месо су кували, пекли и сушили.
- Суво месо је било најскупље, а најбоље продаване биле су кобасице и пршута.
- Сланину и свињску маст становништво је користило редовно.

Свињокољ, Француска минијатура из XV века

РИБА

Риба:

- Риба се јела печена, пржена и усољена.
- Посебно су били цењени морски плодови и риба са Дунава.
- Риба је имала и посебну улогу у време поста.

Тајна вечера, манастир Богородица Љевишка, XIV век

ЖИТАРИЦЕ СРЕДЊОВЕКОВНЕ СРБИЈЕ

Средњовековни пекар са својим шегртом,
Библиотека Бодлеана, Оксфорд

У средњовековној
Србији гајили су се:

- Јечам
- Просо
- Раж
- Овас
- Спелта
- Пшеница

МЛЕЧНИ ПРОИЗВОДИ

Млечни производи:

- Млеко је било коришћено у великом делу живота једног Србина.
- Од њега су правили кисело млеко, павлаку, сир, јогурт и кајмак.
- Што се сира тиче, био је млади и стари, који је био изузетно цењен на тржишту, као и слатки и слани.
- Сир је био и производ који се извозио.

Обликовање сира, Француска минијатура, XV век

ВОЋЕ

Воће:

Током XIV века воћарство је доживело процвет. Од воћа су јели суве и свеже: крушке, трешње, јабуке, оскоруше, шљиве, дуње, кајсија, орах, лешник итд. Јели су и приморско воће као што су смокве, поморанџе, нар и лимун.

Сакупљање нара, збирка рукописа и античких графика, Северна Италија (Верона), крај XIV века

ПОВРЋЕ

Поврће:
Поврће је узгојено у вртovima,
а тада је било називано и зеље,
што данас обједињује купус,
црни и бели лук, роткву, репу,
тикву, бундеву и бостан.

Скупљање тикви, збирка рукописа и
античких графика, Северна Италија
(Верона), крај XIV века

СЛАТКИШИ

- МАРЦИПАН
- Најскупља средњовековна посластица, која до столова наших владара стиже посредством трговине са великим приморским градовима-републикама Дубровником и Венецијом. Иако историчари гастрономије воде прави мали рат о пореклу марципана бројне индикације показују да ову скупоцену посластицу од бадема и шећера треба тражити на југу Италије, а пре свега на Сицилији, деловима Европе под утицајем моћне и врло комплексне арабљанске кухиње. Марципан, односно посластице од марципана представљају питање престижа, а њихово послуживање показатељ културне и економске моћи онога који може да га понуди својим гостима.

Скупоцени марципан су себи могли да приуште само они најбогатији, а шећер је био толико цењен да су га вешти трговци често користили као мито.

МЕД

Мед:

- Тада је потреба за пчелињим воском била веома велика. Паљење воштаних свећа вршено је свуда у виду приношења на жртву, као невино тело. Свеће су се палиле не само приликом црквених и кућних слава, већ и код богослужења по црквама и манастирима. Због изразите потребе за воском уследило је многобројно подизање пчелињака по црквеним и манастирским имањима, под руководством свештених лица и калуђера.
- Према историјским споменицима из XIV века види се да је у то доба код Срба било и мањих пчелињака. То се може закључити из повеље краља Стефана Дечанског (1322-1331) о оснивању цркве у Грачаници у којој краљ наређује да „они који имају пчелињак да дају храму мед“ а „који не да, а има, да узме поп сам“.

МЕДИЦИНА

- Најстарија медицина, која је у средњем веку била највише коришћена, је верска медицина. Тумачење болесног и нормалног стања заснивало се на учењу о борби добра и зла, између демона и човека.
- Први помен о постојању медицине, у данашњем смислу речи, код Срба потиче с почетка XII века из манастира Хиландара. Највећу улогу у њеном настајању одиграли су калуђери који су преводили византијске списе, а посебно место у XII веку заузима Свети Сава.
- Прве српске болнице осниване су по манастирима, у Хиландару и Студеници, како би служиле искључиво за лечење. Врхунац свог успона српска медицина остварује у XIV-XV веку.
- По питању лекара у средњем веку код нас, стање је било слично као и у другим земљама Европе. Осим лекара који су завршили медицинске школе, овим послом бавио се далеко већи број самоуких лекара од којих су у већини случајева били бербери који су се најчешће бавили хирургијом. Не треба занемарити постојање гатара и врачара, које су без обзира на развој научне медицине задржале своје место у народу, које су сачувале до данашњег дана.
- Лекови су већином били биљног порекла и као састојци појављују се тикве, бадем, лук, урме, смокве, бибер, разно семе, корење и коре, уље, смола, маховина, ружина водица. У многим рецептима помињу се као састојци старо вино, мед и сирће. Тако су, на пример, кашаљ лечили смоквама потопљеним у вино, белим луком прженим са медом или су болесника трљали овчјим лојем. Осим биљних састојака користили су и минерале : сумпор и со. Значајно место заузимају и састојци животињског порекла: магарећа копита, мозак од јелена и лисице, јаја, овчије и магареће млеко, гушчје и јеленско сало, јеленски рог, козји лој или плућа, кожа јежа, ракови, пужеви, свињски измет и ластин измет. Често су као начин лечења користили “пуштање крви”.

МЕДИЦИНА И ХРИШЋАНСТВО

Доприноси средњовековне медицине за даљи развој медицинске науке:

- Преписивачка делатност, средњовековних монаха. Тачно да у погледу развоја научне медицине Средњи век није дао ништа посебно ново и да је у њему медицина стагнирала, али је исто тако истина да су захваљујући преписивачкој делатности, средњовековних монаха, античка медицинска дела Хипократа, Галена и других медицинских писаца сачувана од заборава.
- Прве идеје из социјалне медицине. Доказано је да су се прве идеје из области социјалне медицине настале у Средњем веку, управо под утицајем Хришћанске мисли (домови за убоге, сиротишта, старачки азили).
- Прве болнице такође основане под окриљем хришћанских манастира Истока и Запада.

Вађење зуба, минијатура, XIV век

СВЕТИ ВРАЧИ

Канонска верска медицина:

- Бројне податке о излечењу болесника које је обавио Исус Христос налазимо у Јеванђељу (о излечењу губаваца, глувонемих, паралитичара итд.), а у фреско сликарству Дечана, Раванице, Манасије, Каленића, Студенице, Мораче и другим манастирима наилазимо на приказе излечења болесних од светих лекара, од којих су најпознатији безсребрници Кузман и Дамјан, који су болесне лечили бесплатно.
- Свети Козма и Дамјан Римски Били су лекари и како хришћани верују чудотворци. Ова двојица светитеља су били рођена браћа, родом из Рима, као деца су крштени и у хришћанском духу васпитани. За свој труд нису тражили никакву награду, само су захтевали од болесника да верују у Исуса Христа.

ЗДРАВСТВЕНА НЕГА И ЗАШТИТА

Прве српске болнице осниване су по манастирима, у Хиландару и Студеници и како су служиле искључиво за лечење, могу се сврстати у ред најстаријих болница у Европи. Врхунац свог успона српска медицина доживљава у XIV-XV веку, о чему нам сведочи следеће:

- располагање свим значајним списима тадашње медицине,
- постојање градских апотека,
- појава градских болница,
- постојање прописа из комуналне хигијене,
- појава карантина за сузбијање заразних болести,
- установе за заштиту лепрозних болесника - лепрозоријуми и
- сиротишта за напуштену децу.

Пуштање крви, минијатура, XIII век

БОЛНИЦЕ

- Најстарију српску болницу, као што је поменуто, основао је свети Сава 1199.године у Хиландару, првенствено за лечење оболелих калуђера. Прва болница на територији српске државе била је основана у Студеници, коју је такође основао свети Сава у периоду између 1208. и 1216. године.
- Болнице затим, оснивају Стефан III Урош Немањић у Дечанима између 1327. и 1335. године, цар Душан у манастиру св. Арханђела код Призрена 1342. године, кнез Лазар у Раваници подиже болницу 1381. године, цар Душан у Котору 1350. године, а деспот Стефан Лазаревић у Београду око 1390. године.

Болесник од лепре, манастир Лесново, средина XIV века

ВРЕМЕ ЧУДА

Сусрет Светог краља
Стефана Дечанског и
Светог Николе,
Дводелна фреска из
манастира Пећка
патријаршија, XIV век

ЖИТИЈЕ СВЕТОГ СТЕФАНА ДЕЧАНСКОГ

- ОДЛОМАК:

„Након три године, 29. октобра 1320. године, умре блажени краљ Милутин. Присталице маћехе Стефанове Симониде, изазваше метеж у корист њеног сина Константина, али већина српских велможа стаде на страну законитог наследника престола, старијег сина Стефана. И на Богојављење 1322. године Стефан би у Призрену у саборној цркви крунисан за краља од стране архиепископа Никодима и целог свештеног сабора српског. Заједно са оцем, по византијском обичају, крунисан би на краљевство и његов син - "Стефан млади краљ", коме беше име Душан. Стефан стаде владати под именом Уроша III. А пред крунисање Стефан скиде завој са очију, и свима би очигледно објављено и показано чудесно повраћење вида Стефану молитвеним посредовањем великог чудотворца Светог Николе. И тако се сви уверише да Стефан види као и остали људи.“

Григорије Цамблак, XV век

ХВАЛА НА ПАЖЊИ

- Ученици:
- Милошевић Никола
- Дољанчевић Јована
- Нићифоровић Бојана
- Зорић Нађа
- Праизовић Елена
- Мицковић Петра
- Новчић Јана
- Павловић Александра
- Савић Ана
- Ристић Никола

Наставници:

- Гвоздић Славица
- Ћирковић Јелена

